



Arbetslivskommissionen för säkerhets- och tullbranschen, lägesbild 2022–2023

Arbetslivskommissionen har utarbetat en lägesbild över kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande inom sitt område. Till arbetskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom den egna branschen (Statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För detta uppdrag har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppgifter om uppföljning, bedömning och respons, bland annat utbildningsförvaltningens statistik- och styrningstjänster och i den nationella informationsresursen KOSKI. Uppgifterna om utförda studieprestationer 2022 gjordes tillgängliga för kommissionerna våren 2023. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna har gjort i KOSKI-informationen efter denna tidpunkt visas inte i denna lägesbild. Detta gäller även statistiken över mängden utförda studieprestationer 2023 som tagits fram ur informationsresursen KOSKI i början av 2024. De granskade prestationsmängderna publiceras senare i utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen.fi. De uppgifter som har utnyttjats i lägesbilden har plockats direkt från informationsresursen KOSKI i den form som läroanstalterna har uppgett dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Till exempel på grund av tekniska orsaker har alla uppgifter som antecknats i läroanstalternas egna studiehanteringssystem inte överförts korrekt till KOSKI och då syns uppgifterna i statistiken som "inga uppgifter"/"har inte meddelats". De examina som är i övergångsperioden ingår inte i de kvantitativa uppgifterna. I utbildningsanordnarnas anordnartillstånd bestäms utbildningsanordnarnas aktivitet utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten registrerat examens- eller examensdelsprestationer i den KOSKI-data från 2022 eller 2023 som tillställts kommissionen. Även kommissionernas besöksrapporter, begäran om rättelse och utlåtanden har använts som källmaterial.

Antal avlagda examina och examensdelar

	2022	2023	2022	2023
Avläggande av examina och examensdelar	hel examen	hel examen	examensdelar	examensdelar
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	585	661	6489	7154
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	219	199	2002	2315
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	168	199	782	862
Yrkesexamen inom tullbranschen	85	64	369	252
Kompetensområdet för tulltjänster	53	34		
Kompetensområdet för tullövervakning	32	30		
Totalt	1057	1123	9642	10583

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Hela examensprestationer	hel examen		förändrings-%
	2022	2023	
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	585	661	13 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	219	199	-9 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	168	199	18 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	85	64	-25 %

Examensdelsprestationer	examensdelar		förändrings-%
	2022	2023	
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	6489	7154	10 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	2002	2315	16 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	782	862	10 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	369	252	-32 %

Examensdelar som mål/hel examen som mål

Hel examen som mål (enligt examensdel)	2022	2023	förändrings-%
--	------	------	---------------

Grundexamen inom säkerhetsbranschen	6171	6886	12 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	1225	1277	4 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	776	852	10 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	367	242	-34 %

Examensdelar som mål (enligt examensdel)	2022	2023	förändrings-%
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	318	268	-16 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	777	1038	34 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	6	10	67 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	2	10	400 %

Reflektioner

Utveckling av antalet examina och examensdelar

När man granskade alla examina steg antalet prestationer med 6 procent 2023 jämfört med 2022. Antalet delar av alla examina ökade med 10 procent. Sammanräknat kan man för bådas del konstatera en betydande ökning under året.

Förändringar i antalet prestationer

Antalet examina inom säkerhetsbranschen ökade för grundexamens och specialyrkesexamens del (13–18 %), men antalet personer som avlagt yrkesexamen minskade, -9 procent. Antalet avlagda examensdelar inom säkerhetsbranschen ökade tydligt i alla examensbenämningar (10–16 %). Antalet yrkesexamen inom tullbranschen minskade betydligt, -25 procent. Minskningen i andelen som avlade delar av yrkesexamen inom tullbranschen var ännu större än minskningen av antalet hela examina, dvs. -32 procent.

Antalet anställda inom säkerhetsbranschen är större än tullbranschen, vilket förklarar skillnaderna i antalet examina och examensdelar. Enligt siffrorna ser säkerhetsbranschen klart intressantare ut vad gäller både hela examina och examensdelarna. Det finns skillnader i sysselsättningsgraden inom sektorerna.

Ökningen i antalet avlagda grundamina inom säkerhetsbranschen är en positiv utveckling med tanke på arbetskraftsbehovet inom sektorn och uppskattningen av kompetensen från en omfattande examen. Beror bristen på dragningskraft av att innehållet i och utformningen av grunderna för yrkesexamen blivit efter i utvecklingen? Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen har förlorat prestationer efter att grundexamen blivit den första utbildningsnivån. Grundexamen avläggs av mer än dubbelt så många studerande som yrkesexamen. Finns det skäl att fundera över hur grunderna för yrkesexamen motsvarar kompetensutvecklingsbehoven i arbetslivet och läroavtalsutbildningen?

I yrkesexamen inom säkerhetsbranschen har antalet studerande vars mål är att avlägga examensdelar ökat. Cirka hälften av prestationerna i examensdelarna gäller examensdelen Väktarens utbildning. Utifrån detta kan man anta att en eller flera examensdelar möjliggör sysselsättning inom branschen. Det är skäl att främja läroavtalsutbildningen till hela examen för dem som sysselsatts med en eller flera examensdelar genom att samarbeta med arbetslivet. Den betydande minskningen av antalet examina och examensdelar inom tullbranschen är anmärkningsvärd, och man måste fundera på metoder och möjligheter att åtgärda situationen.

Examina eller examinas kompetensområden med marginella prestationer

År 2023 hade endast 10 personer avlagt examensdelar i specialyrkesexamen inom säkerhetsbranschen, vilket visar att de som börjar studera till examen strävar efter att slutföra hela examen på en gång. Grundexamen inom säkerhetsbranschen innehåller många valbara och lokala valbara examensdelar med färre än tio deltagare. Delvis kan de små antalen examinander vittna om när grunderna trädde i kraft, då de studerande som inlett sina studier enligt grunderna i fråga ännu inte i stor utsträckning befinner sig i det skede då de genomför valbara examensdelar.

Liknande lokala valbara examensdelar vid olika läroanstalter splittrar också antalet deltagare. Fördelningen av antalet deltagare på olika examensdelar kan också vittna om regionala skillnader i arbetslivsbehoven, varvid

mångsidigheten i examen gör det möjligt att betjäna det regionala näringslivet. Det låga antalet prestationer i yrkesexamen inom tullbranschen visar att de som inlett studierna också strävar efter att slutföra examen på en gång.

Anordnande av examina

Anordnartillstånd / Aktiva utbildningsanordnare

Examen	Anordnartillstånd 2022	Anordnartillstånd 2023	Aktiva anordnare 2022	Aktiva anordnare 2023
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	29	29	25	28
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	32	32	24	27
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	25	25	18	19
Yrkesexamen inom tullbranschen	2	2	2	2
INNEHÅLLER INTE EXAMINA SOM ÄR I EN ÖVERGÅNGSPERIOD				

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Antalet anordnartillstånd inom säkerhetsbranschen har inte förändrats från 2022 till 2023. Inom tullbranschen är antalet anordnartillstånd detsamma under båda granskningsåren 2022–2023. Kan man urskilja en trend på lång sikt, eller finns det en årlig förändring som tyder på att utbildningsanordnarnas verksamhet motsvarar arbetslivets behov?

Anordnande av examina och fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

Den geografiska fördelningen av utbildningen för examen inom tullbranschen är inte omfattande, eftersom det bara finns två utbildningsanordnare. Största delen av dem som avlägger examina inom tullbranschen arbetar vid Tullen, vars utbildningsanordnare ligger i Kouvola.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

I examen inom tullbranschen genomförs den praktiska utbildningen för majoriteten av Tullskolan i Helsingfors i stället för av innehavaren av tillståndet att ordna utbildning.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov 2022

Examen	arbetsplats	läroanstalt	arbetsplats och läroanstalt	inga uppgifter
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	39 %	36 %	12 %	13 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	15 %	40 %	2 %	44 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	29 %	35 %	18 %	18 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	98 %	-	-	2 %

Fördelning av platserna för yrkesprov 2023

Examen	arbetsplats	läroanstalt	arbetsplats och läroanstalt	inga uppgifter
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	47 %	35 %	9 %	8 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	26 %	43 %	5,5 %	25 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	29 %	36 %	22 %	13 %
Yrkesexamen inom tullbranschen	100 %	-	-	-

Förverkligande av tvåpartsbedömningen av yrkesinriktade examensdelar i bedömningen 2022 och 2023*

Examen	lärare och representant för arbetslivet 2022	lärare och representant för arbetslivet 2023	inga uppgifter 2022	inga uppgifter 2023
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	50 %	55 %	7 %	5 %
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	52 %	50 %	11 %	8 %
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	78 %	67 %	4 %	2 %
Yrkesexamen inom tullbranschen		100 %		-

*i siffrorna ingår inte de gemensamma examensdelarna och deras delområden eller erkända examensdelar

Medeltal för studeranderesponden* (avslutande enkät)

Examen	medeltal för yrkesprov 2022	medeltal för yrkesprov 2023	medeltal för alla frågegrupper 2022	medeltal för alla frågegrupper 2023
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	4,3	4,3	4,1	4,1
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	4,0	4,0	4,0	3,9
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	4,3	4,4	4,2	4,2
Yrkesexamen inom tullbranschen	4,5	4,5	3,6	3,8

* Bedömningsskala 1–5

Arbetsplatsenkät 2022–2023*

Examen	medeltal 2022	medeltal 2023
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	4,1	4,3
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	4,4	4,5
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	3,7	4,1
Yrkesexamen inom tullbranschen	3,8	4,2

* Bedömningsskala 1–5

Enkät för arbetsplatshandledare 2022–2023*

Examen	medeltal 2022	medeltal 2023
Grundexamen inom säkerhetsbranschen	3,9	4,2
Yrkesexamen inom säkerhetsbranschen	4,2	4,5
Specialyrkesexamen för säkerhetsvakt	4,1	4,0
Yrkesexamen inom tullbranschen	4,1	4,2

* Bedömningsskala 1–5

Reflektioner

Respons från studerande och arbetslivet

Responsen verkade vara bra och ligga nära det nationella medeltalet. En liten förbättring jämfört med 2022 kan observeras.

Generaliseringar om rättelseyrkanden

Det görs få rättelseyrkanden.

Förverkligande av tvåpartsbedömningen

Tvåpartsbedömningen har ökat något och förverkligas ganska bra som en helhet.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnskap

I yrkesexamen avläggs examensdelen Väktarens utbildning vid läroanstalterna. Detta gäller särskilt

kortutbildningsdelar där kompetens påvisas med ett skriftligt prov. Detta beror på bestämmelsen i examensgrunderna om påvisande av kompetens. Både arbetsplatsen och läroanstalten lämpar sig väl för yrkesprov, och yrkesprovsuppgifterna kan oftast simuleras där utan problem. Inom tullbranschen har yrkesprov endast genomförts på arbetsplatser. Detta är motiverat på grund av arbetsuppgifternas särdrag. Det är svårt att skapa arbetsförhållanden i läroanstaltsmiljön.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Grundexamen inom säkerhetsbranschen omfattar delområden där den kompetens som krävs måste kunna verifieras innan man kan utföra dessa uppgifter. Det finns också kompetens som ska kunna påvisas enligt den egna lagstiftningen. Att hamna i utmanande kundmöten i arbetslivet utan tidigare påvisad kompetens medför risk för elevens, arbetsplatshandledarens och klientens trygghet och ökar onödiga risker. Antalet "Inga uppgifter"-anteckningar för yrkesprovsmiljöer har minskat och antalet yrkesprov som genomförs på arbetsplatserna har ökat. Den nya strukturen för grundexamen inom säkerhetsbranschen möjliggör också yrkesprov i arbetslivet för minderåriga studerande i de två första examensdelarna. Inom säkerhetsbranschen kan olika företags säkerhetskriterier försvåra eller förhindra att yrkesprov genomförs på arbetsplatsen. Då kan läroanstaltsmiljön simuleras till plats för yrkesproven. Andelen minderåriga i grundexamen inom säkerhetsbranschen påverkar också möjligheterna att komma in i arbetslivet och de arbetsuppgifter som utförs där.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Utifrån besöken har man sett att planerna för bedömning av kunnande är mycket bra och välfungerande.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Grundexamen inom säkerhetsbranschen ger goda chanser till studerandefokuserad personlig tillämpning som baserar sig på den studerandes karriärmål. Utifrån besöken varierar möjligheten att göra personliga val enligt utbildningsutbudet och det regionala arbetslivets behov. Läroanstalterna strävar efter att styra utbudet och valen i en riktning som motsvarar det regionala kompetensbehovet i arbetslivet.

Utvecklingsobjekt i anordnarnas verksamhet enligt kommissionen

Att möjliggöra minderåriga studerandes inläring på arbetsplatsen och möjligheter att utnyttja olika slags miljöer i arbetslivet med tanke på lärandet inom säkerhetsbranschen utmanar lärare som fokuserar på traditionellt bevakningsarbete. Inom branschen finns omfattande möjligheter till samarbete med servicebranscherna, bl.a. hotell-, restaurang- och turismbranschen, samt med tanke på flygplatsernas och företagets entréservice och evenemangsbranschen. På motsvarande sätt har säkerhetstekniksamarbetet en kontaktyta med välfärdsteknik inom informations- och kommunikationstekniken och elektronisk husteknik inom el- och husteknik samt fastighetstjänster.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Vid många läroanstalter har man fäst mindre uppmärksamhet vid integrering av till exempel kompetensen i de gemensamma examensdelarna och inlärningsmålen i yrkesinriktade examensdelar till genuina funktionella helheter i arbetslivet. Vid vissa läroanstalter har studierna i gemensamma examensdelar skiljts åt helt från de yrkesinriktade studierna, och då uppstår inget genuint samarbete. På motsvarande sätt har man vid vissa läroanstalter gjort i synnerhet kommunikations- och interaktionsfärdigheterna till en väsentlig del av servicebranschens yrkesskicklighet och yrkesinriktade rapporter. En del läroanstalter erbjuder också valbara studier som siktar på inträdesproven till de populäraste stigarna för fortsatta studier inom säkerhetsbranschen samt till framgång i studierna. Med tanke på yrkesskickligheten förutsätter grundexamen inom säkerhetsbranschen mycket stark kompetens inom delområdena kommunikations- och interaktionsfärdigheter samt samhällskompetens som arbetslivsorienterade färdigheter. Med tanke på innehållet i examen och

yrkesskickligheten i arbetslivet är de gemensamma examensdelarna ett utmärkt tillfälle att stärka yrkeskompetensen.

Examensgrundernas och examensstrukturens funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet och erfarenheter av examensgrundernas funktion

I planerna för bedömning av kunnande konstateras allmänt att den lärare som ansvarar för examensdelen säkerställer att de krav på yrkesskicklighet som beskrivs i examensgrunderna kan påvisas i yrkesprovsmiljöerna. En del av den kompetens som saknas kan genomföras på en annan arbetsplats eller i läroanstaltens simulerade lärmiljö. Man strävar efter så verkliga yrkesprovsmiljöer och situationer som möjligt som motsvarar arbetslivet genom att använda andra tillgängliga personer (även studerande) som målpersoner. På grund av karaktären hos yrkesproven inom säkerhetsbranschen är det inte möjligt att ordna alla yrkesprov i praktiska arbetsuppgifter: arbetssäkerheten kan inte garanteras, yrkesprovssituationen omfattar inte nödvändigtvis inbrott, användning av maktmedel eller brandsläckning. Den studerande kan dock påvisa sitt kunnande i dessa områden genom att berätta, förklara och visa de åtgärder som ska vidtas för yrkesprovets bedömare.

Kraven i lagstiftningen som reglerar säkerhetsbranschen begränsar bl.a. godkännandet som väktare. All kompetens kan inte påvisas med yrkesprov, utan därtill ska studerande genomföra ett skriftligt prov som mäter kunskapen med godkänt resultat. Strängare informationssäkerhet kan medföra ytterligare utmaningar för yrkesprovsmiljön, likaså säkerhetskriterier för utomstående personers närvaro vid yrkesprov som genomförs i företag.

En del av de studerande inom grundexamen inom säkerhetsbranschen är inte myndiga, så under de första studieåren är det omöjligt att ordna yrkesprov i praktiska arbetsuppgifter. Att utarbeta eller uppdatera företagets räddningsplaner är en omfattande uppgift för studerande, men företagen tillåter ofta att studerande göra upp dem under arbetstid. I yrkesexamen inom tullbranschen utförs största delen av yrkesproven i arbetssituationer på arbetsplatser.

Genomförande av valfrihet vid avläggande av examina

Den personliga planen för de kurser/studier som väljs när studierna inleds är betydelsefull för att upprätthålla den studerandes motivation och skapa en arbetslivsmotsvarighet. I grundexamen inom säkerhetsbranschen erbjuder olika examensanordnare många lokala valbara studier som tillgodoser det regionala näringslivets behov. Ur arbetslivets synvinkel kan den stora mängden lokala examensdelar orsaka förvirring. I utvecklingen av examensgrunderna lönar det sig att beakta möjligheterna att bearbeta riksomfattande enhetliga examensdelar av vissa liknande lokala examensdelar. Med tanke på att arbetsmiljöerna internationaliseras kunde det finnas efterfrågan inom branschen på en engelskspråkig examensdel eller möjligheten att avlägga hela examen, även kortutbildningar, på engelska.

Om examensdelarnas krav på yrkesskicklighet eller sätt att påvisa yrkesskickligheten samt om examensstrukturen

Inom säkerhetsbranschen borde de studerande handledas att målmedvetet avancera i examina via grundexamen till yrkesexamen och vidare till specialyrkesexamen. Det är viktigt att också kommunicera samma princip till aktörerna i arbetslivet. Framsteg enligt examensstrukturen bl.a. genom läroavtal är ett utmärkt sätt att utveckla personalens kompetens, engagera personalen och förlänga arbetskarriärerna. Mellan examina borde man samla kompetens och yrkesskicklighet genom arbetserfarenhet av varierande och mångsidiga arbetsuppgifter och olika uppdragsobjekt. Hur lockande det är att avlägga examina och hur yrkesskickligheten utvecklas bör främjas genom en ändring av kollektivavtalets utbildningstillägg.

En studieväg med inriktning på säkerhetsteknik inom säkerhetsbranschen bildar starka kontaktytor med examina inom el- och automationsbranschen, välfärdsteknik inom informations- och kommunikationsteknik samt fastighetstjänster. I examensstrukturen borde man i högre grad kunna utnyttja de arbetslivsorienterade kontaktytorna i dessa examina och göra det möjligt att komplettera examen över examensgränserna mer än i nuläget. Yrkesexamen inom kompetensstigen för säkerhetsteknik har placerats som ett kompetensområde för yrkesexamen inom el- och automationsbranschen.